

FIL-PRIM'AWLA TAL-QORTI ĊIVILI

IMĦALLEF

ONOR. JOSEPH R. MICALLEF LL.D.

ILLUM, it-Tlieta, 8 ta' Mejju, 2018

Kawża Numru 25

Rik. Nru. 388/14JRM

Marouska **FENECH**

VS

SUPPORT SERVICES LIMITED (C – 30778) u Tabib Prinċipali tal-Gvern

Il-Qorti:

Rat ir-Rikors Maħluf imressaq fis-7 ta' Mejju, 2014, li bih u għar-raġunijiet hemm imsemmija, l-attriċi titlob li din il-Qorti (i) issib li l-imħarrkin, jew min minnhom, jahtu *in solidum* jew separatament għall-inċident tat-22 ta' Diċembru, 2012, li ġara f'waħda mis-swali fl-Isptar *Mater Dei* fejn l-attriċi nstamtet u garrbet danni wara li tar fuqha ilma jagħli minn *boiler* li fih jitgħalla l-miżkun; (ii) tillikwida d-danni mgarrba minnha, jekk meħtieġ bil-ħatra ta' periti; u (iii) tordna lill-imħarrkin, jew lil min minnhom, separatament jew *in solidum*, iħallsuha d-danni hekk likwidati. Talbet ukoll l-ispejjeż u l-imgħax legali;

Rat id-digriet tal-Qorti tad-9 ta' Mejju, 2014¹, li bih ordnat in-notifika lill-imharrkin u tat direttivi lill-attriċi dwar it-tressiq tal-provi min-naħa tagħha;

Rat it-Tweġiba Maħlufa mressqa fit-30 ta' Mejju, 2014, li biha l-imħarrek Tabib Ewlieni tal-Gvern jilqa' għall-azzjoni attriċi billi, b'mod preliminari, jgħid (i) li l-persuna ġuridika li tirrappreżentah mhix korrettament indikata fl-okkju tal-kawża; (ii) li qatt ma kien hemm relazzjoni ġuridika mal-attriċi billi hija kienet impjegata tal-kumpannija mharrka; u (iii) li hu mhux il-legittimu kontraddittur tal-azzjoni attriċi u għandu jinheles mill-harsien tal-ġudizzju. Fil-mertu, jilqa' billi jgħid li l-attriċi tahti għal dak li għalha billi l-*boiler* ma kellu l-ebda difetti u billi ppruvat iċċaqalqu mnejn kien meta kien mimli bl-ilma jagħli. Jgħid ukoll li hu taħ f'waqtha l-attenzjoni medika li kienet meħtieġa;

Rat it-Tweġiba Maħlufa mressqa fit-30 ta' Ottubru, 2014, li biha l-kumpannija mharrka tilqa' għall-azzjoni attriċi billi, b'mod preliminari, tgħid li mhix il-legittimu kontraddittur u għandha tinheles milli tibqa' aktar fil-kawża billi la hija sidt u lanqas tħaddem il-*boiler* li bih setgħet korriet l-attriċi. Fil-mertu, tilqa' billi tgħid li jaqa' fuq l-attriċi li tipprova kif imiss id-danni mgarrba minnha. Tiċhad li hija b'xi mod imissha tinzamm responsabbli għal dak li għalha l-attriċi, ladarba hija kienet qiegħda taħdem fi Sptar pubbliku u li t-tħaddim u ż-żamma f'kundizzjoni tajba tat-tagħmir li jkun hemm fih ma jaqax taht ir-responsabbiltà tagħha. Ittemm tgħid li, dak il-hin li seħħ l-incident, l-attriċi kienet mogħtija l-attrezzament kollu meħtieġ għall-harsien tagħha fuq il-post tax-xogħol;

Rat id-degriet tagħha tas-16 ta' Jannar, 2015², li bih ħatret lill-kirurgu Joseph Briffa bħala espert mediku;

Rat ir-Relazzjoni mressqa mill-espert mediku fis-27 ta' Marzu, 2015³, u minnu maħlufa kif imiss waqt is-smiġ tal-10 ta' Ġunju, 2015⁴;

Rat in-Nota tal-15 ta' Ġunju, 2015⁵, li bih il-kumpannija mharrka talbet il-ħatra ta' periti addizzjonali, għal liema talba hija ma baqgħetx tinsisti waqt is-smiġ tal-11 ta' Frar, 2016⁶;

Rat id-digriet tagħha tal-15 ta' Diċembru, 2016⁷, li bih tat lill-partijiet żmien biex iressqu s-sottomissjonijiet tagħhom tal-għeluq bil-miktub;

¹ Paġġ. 26 – 7 tal-proċess

² Paġ. 28 tal-proċess

³ Paġġ. 335 – 340 tal-proċess

⁴ Paġ. 349A tal-proċess

⁵ Paġ. 351 tal-proċess

⁶ Paġ. 362 tal-proċess

⁷ Paġ. 413 tal-proċess

Rat in-Nota ta' Sottomissjonijiet imressqa mill-attriċi fit-13 ta' Frar, 2017⁸;

Rat in-Nota ta' Sottomissjonijiet imressqa fil-21 ta' Marzu, 2017⁹, mit-Tabib Ewlieni mħarrek bi twegħiba għal dik tal-attriċi;

Rat in-Nota ta' Sottomissjonijiet imressqa fit-30 ta' Marzu, 2017¹⁰, mill-kumpannija mħarrka bi twegħiba għal dik tal-attriċi;

Semgħet ix-xhieda u rat il-provi dokumentali mressqa quddiemha mill-partijiet;

Rat l-atti kollha tal-kawża;

Rat id-digriet tagħha tas-16 ta' Mejju, 2017, li bih halliet il-kawża għas-sentenza;

Ikkonsidrat:

Illi din hija azzjoni għad-danni mgarrba mill-attriċi waqt li kienet qiegħda taqdi dmirijietha fuq il-post tax-xogħol. L-attriċi kienet impjegata mal-kumpannija mħarrka (minn issa 'l hemm imsejha "SSL"), iżda kienet qiegħda taqti servizz fl-Isptar *Mater Dei* (minn issa 'l hemm imsejjah "l-Isptar"). Hija korriet meta xxerred fuq partijiet ta' għisimha mišhun jagħli li kien f'*boiler* fi kċina tas-sala tal-Isptar fejn kienet intbagħtet taħdem. L-attriċi titfa' l-ħtija għal dak li għaralha fuq l-imħarrkin, għaliex il-*boiler* kien jinżamm b'mod li seta' jwassal għall-periklu u ħsara għal min ikun jaħdem hdejh. Billi l-attriċi garrbet għieħi li ma jgħaddux, qed titlob kumpens mingħand l-imħarrkin, jew min minnhom;

Illi l-imħarrek Tabib Ewlieni tal-Gvern jilqa' għall-azzjoni attriċi billi, b'mod preliminari, jgħid (i) li l-persuna ġuridka li tirrappreżentah mhix korrettament indikata fl-okkju tal-kawża; (ii) li qatt ma kien hemm relazzjoni ġuridika mal-attriċi billi hija kienet impjegata tal-kumpannija mħarrka; u (iii) li hu mhux il-legittimu kontradittur tal-azzjoni attriċi u għandu jinheles mill-ħarsien tal-ġudizzju. Fil-mertu, jilqa' billi jgħid li l-attriċi taħti għal dak li għaralha billi l-*boiler* ma kellu l-ebda difetti u billi ippruvat iċċaqalqu mnejn kien meta kien mimli bl-ilma jagħli. Jgħid ukoll li hu taha f'waqtha l-attenzjoni medika li kienet meħtieġa;

⁸ Paġġ. 414-428 tal-proċess

⁹ Paġġ. 435-446 tal-proċess

¹⁰ Paġġ. 4449-463 tal-proċess

Illi, min-naħa tagħha, SSL tilqa' għall-azzjoni attriċi billi, b'mod preliminari, tgħid li mhijiex il-leġittimu kontraddittur u għandha tinheles milli tibqa' aktar fil-kawża billi la hija sidt u lanqas tħaddem il-*boiler* li bih setgħet korriet l-attriċi. Fil-mertu, tilqa' billi tgħid li jaqa' fuq l-attriċi li tipprova kif imiss id-danni mgarrba minnha. Tiċħad li hija b'xi mod imissha tinzamm responsabbli għal dak li ġaralha l-attriċi, ladarba hija kienet qiegħda taħdem fi Sptar pubbliku u li t-tħaddim u ż-żamma f'kundizzjoni tajba tat-tagħmir li jkun hemm fih ma jaqax taħt ir-responsabbiltà tagħha. Ittemm tgħid li, dak il-ħin li seħħ l-incident, l-attriċi kienet mogħtija l-attrezzament kollu meħtieġ għall-ħarsien tagħha fuq il-post tax-xogħol;

Illi bhala fatti li joħorgu mill-atti jirriżulta li l-attriċi, meta ġara l-incident, kellha għoxrin (20) sena. Hija kienet impjegata ma' SSL fuq bażi *full-time* bhala *Care Worker*¹¹ u kienet tagħti s-servizz tagħha fl-Isptar bhala *reliever* skond fejn kien meħtieġ¹². Nhar it-22 ta' Diċembru, 2012, kienet xogħol fil-*Cardiac Critical Care Unit* (CCCU) u l-*Cardiac Medical Ward* (CMW) matul il-jum. Waqt li kienet qiegħda taħsel xi platti u kikkri fil-*pantry* (kċina) ta' waħda mill-imsemmija swali, marret biex timsaħ xi ilma li xxerred fuq il-bank tal-kċina u meta ġiet biex timsaħ ilma li ngama' wara *boiler*, għollietu w instamtet bil-mishun ta' go fih f'diversi partijiet ta' ġisimha¹³;

Illi jirriżulta li l-*boiler* kien mgħotti b'għatu li ma jingħalaqx¹⁴, dan sabiex ma jisplodix bis-šħana¹⁵. Hareġ ukoll li l-għatu li kien mgħotti bih ma kienx l-għatu oriġinali li nxtara miegħu, għaliex kien sarlu għatu ieħor billi l-plastika tal-għatu l-oriġinali kienet ittieklet¹⁶. Hareġ ukoll li dakinhar tal-incident, il-*boiler* kien imqiegħed fuq kaxxa tal-plastika li fiha jinżammu kontenituri tal-*yoghurt*¹⁷. Tfisser lill-Qorti li l-kaxxa kienet tqiegħdet taħt il-*boiler* halli min jiftaħ il-vit tiegħu (li jinsab lejn il-qiegħ) biex iferra' l-mishun, ma jkollux għalfejn jinqeda b'mezzi oħrajn u jkun jista' jimla r-riċipjent li jkun bla tbatija;

Illi malli seħħ l-incident, l-attriċi ngħatat trattament minnufih fit-Taqsima tal-Emergenza u ttieħdet fit-Taqsima tal-Kura kontra l-Ħruq u ffit tal-jiem wara saritilha operazzjoni li kienet tinkludi t-teħid ta' ġilda minn banda u t-tqegħid tagħha fuq partijiet li fuqhom waqa' l-mishun ("*skin grafting*")¹⁸. L-attriċi għadha sallow tapplika ingwent b'mod regolari sabiex tieħu ħsieb il-ġilda

¹¹ Ara Dok. "JS1" f'paġġ. 161 – 2 tal-proċess u x-xhieda ta' Joseph Saliba f'paġġ. 301 tal-proċess

¹² Ara l-affidavit ta' Philip Bonnici f'paġġ. 359 tal-proċess

¹³ Ara affidavit tal-attriċi, Dok. "AA" u dokti "MF2" sa "MF9" f'paġġ 43 – 4 u 11 sa 18 tal-proċess

¹⁴ Ara Dok. "B" f'paġġ. 323 tal-proċess

¹⁵ Ara x-xhieda tal-Inġinier Chris Attard Montalto f'paġġ. 348 tal-proċess

¹⁶ Xhieda fil-kontro-eżami ta' Jesmond Farrugia f'paġġ. 405 – 6 tal-proċess

¹⁷ Ara x-xhieda ta' Charles Micallef f'paġġ. 302A tal-proċess

¹⁸ Ara Dok. "MF14" f'paġġ. 62 tal-proċess

tagħha¹⁹. Hija nżammet l-Isptar għall-kura għal bosta ġimgħat u wara għamlet żmien id-dar sabiex tirkupra mill-ġrieħi li ġarrbet²⁰;

Illi jirriżulta li l-*boiler* kien proprjeta` tal-Isptar²¹, u dakinhar li seħħ l-inċident kien mimli b' ilma aktar milli suppost²². Minn spezzjoni li kienet saret qabel l-inċident, jirriżulta li l-*boiler* kien jaħdem tajjeb²³. Wara l-inċident, il-*boiler* ma baqax jintrifed aktar fuq il-kaxxa tal-plastika u beda jitqiegħed dirett fuq il-bank tal-kċina²⁴;

Illi sar rapport tal-inċident lill-Pulizija minn qraba ta' l-attriċi²⁵ u lill-Awtorita` għas-Saħħa u s-Sigurta` fuq il-Post tax-Xogħol mill-attriċi fil-bidu ta' Jannar tal-2013. Din tal-aħħar wettqet l-investigazzjonijiet meħtieġa fil-ġranet ta' wara²⁶;

Illi jirriżulta li sakemm damet ma tidholx għax-xogħol, l-attriċi baqgħet tithallas il-paga kif meħtieġ²⁷. Dakinhar li seħħ l-inċident, l-attriċi talbet ukoll biex tingħata l-Benefiċċju għall-Korrimment mid-Dipartiment tas-Sigurta` Soċjali²⁸;

Illi l-attriċi ġiet ċertifikata mill-kirurgu li operaha bħala li kienet ġarrbet debilita` li ma tfeiqx ta' tlettax fil-mija (13%)²⁹. L-espert mediku maħtur mill-Qorti ċertifika d-debilita` bħala dik ta' sitta fil-mija (6%)³⁰;

Illi fl-24 ta' Marzu, 2014, l-attriċi baqgħet ittra uffiċjali lill-imħarrkin sabiex iżzommhom responsabbli għal dak li ġaralha u sabiex jersqu għal-likwidazzjoni u l-ħlas ta' danni mġarrba minnha³¹;

Illi fis-7 ta' Mejju, 2014, infetħet din il-kawża;

Illi l-Qorti sejra tgħaddi biex tagħmel il-konsiderazzjonijiet ta' natura legali marbutin mal-każ. L-ewwel haġa li l-Qorti trid tistharreġ huwa min kien jaħti għall-inċident li fih korriet l-attriċi, u dan fid-dawl tal-eċċezzjonijiet imressqin mill-imħarrkin partikolarment dawk li jgħidu li ma jahtu xejn għall-inċident, jew saħansitra li l-inċident seħħ tort tagħha. F'dan ir-rigward, il-Qorti trid tistharreġ it-tieni u t-tielet eċċezzjonijiet preliminari mressqa mill-imħarrek

¹⁹ Ara l-affidavit tal-attriċi Dok. "AA" f'paġ. 44 tal-proċess

²⁰ Ara l-affidavit ta' Philip Bonnici f'paġ. 361 tal-proċess

²¹ Ara x-xhieda ta' Charles Micallef f'paġ. 303A tal-proċess

²² Ara x-xhieda ta' Charles Micallef f'paġ. 302A tal-proċess

²³ Ara x-xhieda tal-Inġinier Chris Attard Montalto f'paġ. 348 tal-proċess

²⁴ Ara x-xhieda ta' Vanessa Micallef f'paġ. 345 tal-proċess

²⁵ Ara Dok. "MF15" tal-proċess f'paġġ. 67 – 9 tal-proċess

²⁶ Ara x-xhieda ta' Charles Micallef f'paġ. 302 – 3 tal-proċess

²⁷ Ara l-affidavit ta' Philip Bonnici u Dokti. "PB2" u "PB3" f'paġġ. 361 u 329 – 330 tal-proċess

²⁸ Dok "MF16", f'paġġ. 69 sa 74 tal-proċess

²⁹ Ara Dok. "MF1" f'paġġ 6 sa 10 tal-proċess

³⁰ Ara r-Rapport tal-Perit Mediku Mr Joseph Briffa f'paġġ. 335 – 340 tal-proċess

³¹ Dok. "MF11" f'paġ. 19 ta-proċess

Tabib Ewlieni u l-ewwel eċċezzjoni preliminari mressqa minn SSL, li ikoll jgħidu li mhumiex il-legittimi kontraditturi tal-azzjoni attriċi;

Illi fir-rigward tat-Tabib imħarrek, irid jingħad mill-bidunett illi din l-eċċezzjoni tqajmet bħala eċċezzjoni fir-Risposta Maħlufa u jistrieħ fuq il-fatt li l-attriċi ma kenitx impjegata miegħu imma ma' SSL. Min-naħa l-oħra, SSL tistrieħ fuq il-fatt li l-attriċi tat is-servizz tagħha fl-isptar, u li hija ma kellhiex kontroll fuq il-mizuri ta' Sigurta` li jingħataw lill-impjegati fl-Isptar imsemmi li mhux imħaddem minnha³²;

Illi huwa minnu li dakinhar tal-inċident l-attriċi kienet impjegata ma' SSL u għaldaqstant hemm relazzjoni kuntrattwali bejniethom. Dan il-fatt innifsu jitfa' piż fuq min iħaddem li jipprovdi kundizzjonijiet tax-xogħol għall-impjegati tiegħu 'il bogħod minn kull periklu³³, u li l-fatt li SSL kienet ikkuntrattat mal-Isptar l-għoti tas-servizzi tal-attriċi u shabha ma kienx igib fix-xejn dik ir-rabta kuntrattwali u l-obbligi li jinstiltu minnha. Fl-istess waqt l-inċident seħħ meta l-attriċi kienet qiegħda tagħti s-servizz tagħha fl-Isptar, li t-tmexxija tiegħu taqa' f'hoġor l-imħarrek Tabib Ewlieni. Għaldaqstant it-Tabib imħarrek kellu wkoll rwol prinċipali f'dak li gara fil-jum tal-inċident għaladarba l-inċident seħħ f'post immexxi minnu, minħabba tagħmir proprjeta` tiegħu u waqt il-kors ta' twettiq ta' xogħol ordnat minnu. F'dan ir-rigward, il-Qorti tirreferi għal sottomissjoni magħmula mit-Tabib imħarrek innifsu³⁴ li fih jiġbor ir-raġuni għaliex l-eċċezzjoni preliminari mqajma minnhom ma jmisshix tintlaqa', jekk imqar għar-raġunijiet imsemmijin minnhom;

Illi l-liġi trid li kull wieħed iwieġeb għal ħsara li tiġri bil-ħtija tiegħu³⁵, u jitqies fi ħtija kull minn fl-għemil tiegħu ma jużax il-prudenza, id-diligenza u l-ħsieb ta' missier tajjeb tal-familja³⁶. Fil-fehma tal-Qorti, l-imħarrek in-tnejn għandhom igorru r-responsabbilita` tagħhom li għad trid tiġi mistħarrġa. Il-Qorti tagħna ilhom li fessru li d-dikjarazzjoni tal-Qorti li parti f'kawża tkun legittimu kontradittur ma tfissirx li l-Qorti ma setgħetx, fil-konsiderazzjoni tal-eċċezzjonijiet imqajma kontra t-talbiet attriċi, tasal għall-konkluzjoni li l-imħarrek – meqjus *prima facie* bħala legittimu kontradittur – jista', wara t-trattazzjoni tal-kawża, jirriżulta għal kollox estraneju għar-responsabilitajiet lilu addebitati mill-attur fl-azzjoni minnu tentata³⁷;

Illi fid-dawl ta' dawn il-konsiderazzjonijiet, il-Qorti sejra tiċhad it-tieni u t-tielet eċċezzjonijiet tat-Tabib imħarrek u l-ewwel eċċezzjoni ta' SSL billi mhix mistħoqqa;

³² Ara Nota ta' Sottomissjonijiet ta' SSL f'paġġ. 454 – 462 tal-proċess

³³ Kap. 424 tal-Liġijiet ta' Malta

³⁴ Par 15 tan-Nota ta' Sottomissjonijiet f'paġġ. 440 tal-proċess

³⁵ Art. 1032(1) tal-Kodiċi Ċivili

³⁶ Art. 1032(2) tal-Kodiċi Ċivili

³⁷ App. Ċiv. 5.10.2001, fil-kawża fl-ismijiet *Frankie Refalo et vs Jason Azzopardi et*

Illi jmiss issa li l-Qorti tqis il-**mertu tat-talbiet attriċi**. B'hal f'kull każ iehor ta' azzjoni mibnija fuq id-dannu u l-kumpens pretiż, l-ewwel stħarriġ li trid tagħmel il-Qorti huwa dak dwar x'gara tassew fl-episodju in kwestjoni u x'rabta kellu ma' dak li għaddiet minnu l-attriċi. B'dan il-mod, tkun f'qagħda li tagħmel il-kostatazzjonijiet tagħha dwar min jahti għal dak li gara u min irid jagħmel tajjeb għalih;

Illi huwa l-obbligu ta' kull parti attriċi li gġib provi tajba biżżejjed biex isostni l-każ tagħha. Il-korriment waħdu marbut max-xogħol li l-ħaddiem kien qiegħed jagħmel dak il-ħin ma jissarrafx, fih innifsu, fis-sejbien tal-ħtija ta' min kien qed ihaddmu. It-teżi waħdanija tal-attriċi hija li korriet waqt li kienet qed taħdem u tagħmel dak li tqabbdet tagħmel, filwaqt li tishaq li SSL naqset mill-obbligi tagħha li tħarisha milli tkorri fuq xogħolha. L-attriċi tghid li SSL naqset li tara li tipprovdi tagħmir tax-xogħol xieraq, jġifieri *boiler* li ma kellux għatu li jingħalaq u li għaldaqstant jissigilla l-mishun mill-ambjent ta' barra, kif ukoll li l-istess *boiler* kien tqiegħed mirfud fuq kaxxa tal-plastika u mhux dirett fuq il-bank tal-kċina. Min-naħa l-oħra, it-Tabib imħarrek jixli lill-attriċi bi traskuraġni u jgħid li l-ħsara gābitha l-attriċi b'idejha stess meta ċaqalqet il-*boiler* li kien mimli b'ilma jagħli. SSL tiddefendi l-każ tagħha billi tghid li l-*boiler* huwa proprjeta` tat-Tabib imħarrek u għaldaqstant għandu jwieġeb għal dak li gara l-imsemmi mħarrek;

Illi fid-dawl ta' dawn il-linji difensjonali tal-imħarrek, il-Qorti sejra tistħarġ **il-kwestjoni tar-responsabbilta`** għal dak li wassal għall-incident u għall-korriment tal-attriċi fid-dawl kemm tal-pretensjonijiet tal-istess attriċi wkoll tal-imsemmija difiżi mressqa mill-imħarrek;

Illi d-duttrina tghallem li fil-qasam ta' responsabbilta` dwar korriment li jseħħ fuq il-post tax-xogħol waqt il-qadi ta' dmirijiet tal-persuna li tkun, japplikaw kemm regoli ġenerali kif ukoll speċjali. Ir-regoli ġenerali jgħabbu lil kull persuna bir-responsabbilta` għall-għemil jew nuqqas ta' għemil tagħha³⁸. B'żieda ma' dan, kull min ihaddem irid iwieġeb għall-aġir tiegħu mal-ħaddiem tiegħu³⁹, sakemm ma jintweriex li dak il-ħaddiem naqas li joqgħod għall-istruzzjonijiet jew għall-prekawzjonijiet li l-imghallem tiegħu jkun widdbu bihom jew ipprovdieu, jew sakemm ma jintweriex li l-ħaddiem, bi traskuraġni jew b'rieda, ikun hu nnifsu gāb l-effetti tal-incident b'idejh;

Illi b'żieda ma' dan, hija regola oħra ewlenija f'dan il-qasam, li l-imghallem irid jiżgura li jipprovdi lill-ħaddiema tiegħu b'ambjent li jzomm 'il bogħod kull periklu u dan billi jiżgura li jithaddem sistema xieraq ta' ħarsien minn kull

³⁸ Art. 1031 tal-Kap 16

³⁹ Art. 1037 tal-Kap 16

periklu fejn ikun sejjer isir ix-xogħol minnu mitlub. Fid-dritt, dan id-dmir iġorr miegħu grad għoli ta' responsabbiltà fuq l-imgħallem, u jaqa' fuqu l-piż li jipprova li l-incident ikun seħħ minkejja li jkun ħares dak kollu li l-liġi tistenna minnu f'dan ir-rigward. Huwa wkoll dmir li jitfa' fuq min iħaddem il-piż li jieħu miżuri preskritti xierqa⁴⁰ u jgħib miegħu wkoll id-dmir tal-għoti ta' tagħrif meħtieġ, l-għoti ta' tagħlim u taħriġ u kif ukoll superviżjoni biex tithares is-saħħa u s-sigurta' tal-ħaddiem⁴¹;

Illi huwa stabilitt li dan id-dmir ta' min iħaddem jitlob ukoll li s-sistema tax-xogħol li jkun għandu jħares lill-ħaddiem ukoll fil-każ li r-rutina tal-istess xogħol tnissel sens ta' aljenazzjoni jew traskuragni⁴². Daqstant ieħor ifisser li jekk sistema jkun ilu jithaddem għal tul ta' żmien bla ma qatt ikun inqala' xi incident, dan ma jfissirx li dak is-sistema huwa wieħed sikur jew li jehles lill-imgħallem mir-rabtiet imposti fuq mil-liġi⁴³;

Illi jrid jingħad ukoll li l-imsemmi grad għoli ta' responsabbiltà fuq min iħaddem ma jehlisx lil min jaħdem mill-obbligu li jħares is-saħħa u s-Sigurta' tiegħu nnifsu u ta' dawk kollha li jistgħu jintlaqtu mix-xogħol li jkun qiegħed iwettaq⁴⁴, u b'mod partikolari, għandu jimxi id f'id ma' min ikun qiegħed iħaddmu safejn jidhlu l-obbligi li l-liġi tqiegħed fuq spallejn l-imgħallem u l-awtoritajiet kompetenti⁴⁵ u għandu jzomm lura milli jqiegħed lilu nnifsu f'sitwazzjoni li tesponih għar-riskju bla bżonn u li joqgħod f'kull hin attent għal dak li jkun qiegħed jagħmel⁴⁶. B'mod partikolari, ħaddiem għandu jkun konxju tal-perikli fuq il-lant tax-xogħol tiegħu u ma għandu qatt jagħmel manuvri azzardati li jgħollu r-riskju tal-ħsara jew tal-korriment lilu nnifsu u 'l dawk ta' madwaru⁴⁷;

Illi dan kollu juri li r-responsabbiltà tal-imgħallem mhijiex waħda li tabilfors tintrabat miegħu awtomatikament għal kull incident li jgarrab xi impjegat tiegħu waqt hin ix-xogħol (dik li tissejjaħ "*strict liability*"). Għalkemm hija responsabbiltà li titlob prudenza, għaqal u l-ħsieb ta' missier tajjeb tal-familja⁴⁸, ma titlobx grad ogħla ta' responsabbiltà, u tista' saħansitra tixxejjen jekk kemm-il darba l-impjegat innifsu jkun traskurat jew saħansitra jmur kontra dak li jkun intalab li jagħmel jew li m'għandux jagħmel⁴⁹;

⁴⁰ Art. 6(2) tal-Kap 424

⁴¹ Art. 6(3) tal-Kap 424

⁴² Kumm. JH 9.9.1981 fil-kawża fl-ismijiet *Godfrey Borg vs George Wells et noe* (mhix pubblikata)

⁴³ P.A. 10.10.1980 fil-kawża fl-ismijiet *Calleja vs Fino* (mhix pubblikata)

⁴⁴ Art. 7(1) tal-Kap 424

⁴⁵ Art. 7(2) tal-Kap 424

⁴⁶ P.A. RCP 30.10.2008 fil-kawża fl-ismijiet *Richard Farrugia vs Elbros Construction Ltd.*

⁴⁷ P.A. TM 9.10.2003 fil-kawża fl-ismijiet *Kevin Mallia vs Alf Mizzi & Sons (Marketing) Ltd.*

⁴⁸ Art. 1032(1) tal-Kap 16

⁴⁹ App. Čiv. 9.1.2009 fil-kawża fl-ismijiet *Peter Ronald vs Polibon Construction Ltd.*

Illi biex isir stharrig xieraq tad-dinamika dwar kif ikun sehh incident, jehtieg li l-Qorti tqis l-ambjent kollu tal-post tax-xoghol⁵⁰, jigifieri mhux biss tal-makkinarju jew l-impjant li fuqu jew bih ikun qiegħed jitwettaq ix-xogħol magħżul, imma saħansitra l-mod kif ikun qed jitwettaq ix-xogħol u l-ambjent li fih il-ħaddiem involut ikun tqiegħed jaħdem mill-imghallem tiegħu;

Illi, fil-każ tal-lum, mhux kontestat illi l-attriċi kienet qed tagħmel dak li giet imqabba li tagħmel kemm mill-imghallem tagħha (SSL) u kif ukoll minn min kien imexxi s-swali tal-Isptar li fihom kienet intbagħtet taħdem, jigifieri dak ta' *care worker* f'waħda mill-imsemmija swali. Tant hu hekk li l-incident sehh waqt li l-attriċi kienet għadha kif gābret il-kikkri u l-plattini tal-kolazzjon tal-pazjeni rikoverati fl-istess sala u ħaslithom;

Illi t-talbiet attriċi huma marbuta mal-argument li l-*boiler* mimli b' ilma jagħli kien nieqes mis-Sigurta` meħtiega, jigifieri dak li jkollu għatu li jingħalaq sewwa. Minbarra dan, tilminta li l-*boiler* kien tfawwar (minn xihadd li baqa' qatt ma kien magħruf min hu) b' ilma aktar milli suppost u nqabez l-oghla livell ta' ilma li messu kien intefa' fih, u li l-*boiler* kien intrifed fuq kaxxa tal-plastika minflok tqiegħed dirett fuq il-wiċċ stabbli tal-bank tal-keċina. F'kelma waħda, l-attriċi tgħid li l-imħarrkin naqsu li jipprovdu ambjent 'il bogħod mill-periklu tant li, b'rihet dak l-istess periklu li kienet esposta għalih, sehh l-incident u gārbet griehi li ma jgħaddulhiex;

Illi t-Tabib Ewlieni mħarreċ, min-naħa l-oħra, jiċhad dan kollu u jgħid li l-*boiler* ma kien bl-ebda mod difettuż, ma kienx maħsub li l-għatu tiegħu jissigilla l-kontenut (biex ma jisplodix kollox bil-pressjoni li titla' hu u jishon l-ilma), li kien impoġgi fuq wiċċ sod, u li l-attriċi qatt ma messha ċaqalqitu meta kienet taf li kien mimli b' ilma jagħli. Din ta' l-aħħar hija d-difiża tal-kontributorjeta` għal dak li sehh⁵¹;

Illi SSL tišhaq li l-kontenitur ma kien qatt proprjeta` tagħha, li m'għandhiex aċċess u kontrol fuq x'jigri fis-swali tal-Isptar, u li ħadd mill-impjegati tagħha ma qatt ressaq ilmenti marbuta mal-*boilers* u dwar kif kienu jinżammu jew jithaddmu⁵²;

Illi, qabel kull haġa oħra, il-Qorti sejra tistħarreġ id-difiża ta' kontributorjeta` mressqa mill-imħarreċ Tabib Ewlieni. F'każ ta' kontributorjeta` jgħodd l-artikolu 1051 tal-Kodiċi Ċivili, li bis-saħħa tiegħu n-negligenza tal-parti li tbat l-ħsara tnaqqas mir-responsabbilita` tad-dannegġjant. Mill-mod kif inhi l-ligi illum fis-sehh f'dan ir-rigward, m'hemm l-ebda regola fissa jew determinanti li

⁵⁰ App Ċiv. 14.5.2004 fil-kawża fl-ismijiet *Christian Buġeja vs Dr Gerald Montanaro Gauċi noe*

⁵¹ Ara l-affidavit ta' Jesmond Farrugia f'pag. 393 tal-proċess

⁵² Ara l-affidavit ta' Philip Bonnici f'pagg. 360 – 1 tal-proċess

tgħid kemm għandu jkun dak il-proporzjon jew frazzjoni oħra⁵³, u dan għaliex id-diskrezzjoni li hija mħollija f'idejn il-Qorti għandha tinbena fuq iċ-ċirkostanzi partikolari tal-każ u l-provi riżultanti⁵⁴. Jista' għalhekk ikun li l-kontributorjeta` għall-ħsara tkun tali li tkun għal kollox determinanti bħala kawża u effett u b'hekk tneħhi kull rabta ta' htija minn fuq il-persuna li setgħet ikkawżat dik il-ħsara⁵⁵. Dan kollu ma jneħhi xejn mis-siwi tal-prinċipju tad-dritt proċedurali li *onus incumbit ei qui dixit*, u għalhekk l-allegazzjoni tal-kontributorjeta' tal-persuna mgarrba trid tkun ippruvata kif imiss mill-persuna li tallegaha;

Illi minhabba li kull inċident għandu l-karatteristiċi u ċ-ċirkostanzi partikolari tiegħu, wiehed ma jistax jgħid minn qabel fiex tkun tikkonsisti l-kontributorjeta` min-naħa tal-persuna mgarrba. Madankollu, b'linja ta' prinċipji ġenerali, wiehed jista' jqis li jkun hemm kontributorjeta` fejn l-impjegat jonqos li joqgħod għal struzzjonijiet speċifiċi li jingħata mis-superjuri tiegħu, l-aktar fejn jidhol l-aspett ta' periklu, jew meta l-impjegat jagħmel jew jonqos li jagħmel xi haġa li l-ħila tiegħu u s-sengħa fix-xogħol li jkun tqabbad jagħmel imisshom inebbħuh biex jevita, jew meta l-istess impjegat jonqos li jinqeda b'sens komun u jqiegħed lilu nnifsu fil-għajn tal-periklu jew ħsara għalih innifsu jew għal saħħtu⁵⁶. Bosta drabi, din l-imġiba trid tkun saret bir-rieda tal-persuna mgarrba u timxi id f'id mal-massima li *volenti non fit iniuria*;

Illi kif ingħad f'ċirkostanzi oħrajn bħal dawn, "*Negligence depends on a breach of duty, whereas contributory negligence does not. Negligence is a man's carelessness in breach of duty to others. Contributory negligence is a man's carelessness in looking after his own safety. He is guilty of contributory negligence if he ought reasonably to have foreseen that, if he did not act as a reasonable prudent man, he might hurt himself*"⁵⁷;

Illi huwa mgħallem u aċċettat b'Awtorita` li biex tirnexxi l-imsemmija difiża, il-parti li tqajjem dik l-eċċezzjoni trid turi li l-parti mgarrba (i) kienet aċċettat bi qbil li twettaq xi haġa li esponietha għal riskju; (ii) li dik l-aċċettazzjoni tkun waħda volontarja; u (iii) li meta l-parti aċċettat, hija kienet tagħraf bis-sħiħ l-għamla u l-possibilita` tar-riskju li dieħla għalih⁵⁸. Dawn l-elementi marbutin u mħaddma flimkien iservu biex jaqtgħu l-ġrajja dannuża mir-rabta tagħha mal-effetti li gġib u dan billi l-għemil tal-parti mgarrba jaqta' r-rabta tal-kawżalita` mill-għemil tal-parti l-oħra⁵⁹;

⁵³ App. Ċiv. 20.1.1964 fil-kawża fl-ismijiet *Galdes vs Micallef* (Kollez. Vol: XLVIII.59)

⁵⁴ P.A. PS 31.1.2003 fil-kawża fl-ismijiet *Onorato Buġeja vs Dennis Aġius*

⁵⁵ P.A. PS 3.10.2003 fil-kawża fl-ismijiet *Richard Fenech vs Rook Construction Ltd et*

⁵⁶ Ara, b'eżempju, App. Ċiv. 5.10.2001 fil-kawża fl-ismijiet *Carmelo Micallef et vs John Pisani et noe*

⁵⁷ *Froom vs Butcher* CA QB 286 (1976) per Denning LJ

⁵⁸ Ara s-sentenza P.A. RCP 31.5.2011 fil-kawża fl-ismijiet *Kevin Zammit vs Maltapost plc* (mhix appellata)

⁵⁹ P.A. PS 3.10.2003 fil-kawża fl-ismijiet *Michael D'Amato noe vs Filomena Spiteri et* (mhix appellata)

Illi fid-dawl tal-priċipji li għadhom kemm issemwew, il-Qorti tasal għall-fehma li l-attriċi ma setgħetx ikkontribwiet għall-inċident, dan billi ma giex ippruvat li minn rajha jew b'rieda aċċettat li tidhol għal riskju li kienet taf x'isarraf. Huwa minnu li ma kienx għaqli li tipprova ċċaqlaq *boiler* mimli b' ilma jagħli, iżda kif sewwa fisser ir-rappreżentant tal-Awtorita` dwar is-Saħħa u s-Sigurta` fuq il-Post tax-Xogħol, l-inċident kien dovut għas-sehem ta' bosta nies, ibda minn dik il-persuna li ppermettiet li tinzamm prassi xejn tajba fejn *boiler* jintrifed fuq wiċċ mhux sod, sal-fatt li t-tmexxija tas-sala ma tafx min seta' mela l-*boiler* bl-ilma aktar milli suppost⁶⁰. Ta' min jgħid ukoll li, mill-provi mressqa⁶¹, wara li seħħ l-inċident, mhux biss twaqqfet il-prattika li l-*boiler* jintrifed fuq qiegħ ħafif, imma l-istess *boiler* inbidel b'wieħed ta' għamla u disinn differenti, fosthom fil-mod kif jingħalaq l-għatu tiegħu⁶²;

Illi l-Qorti għaldaqstant tasal għall-fehma li l-attriċi ma ikkontribwietx għall-inċident u ma tahti xejn għal dak li għalha u għalhekk it-tielet eċċezzjoni tal-imħarrek Tabib Ewlieni mhijiex tajba u mhix ser tintlaqa`;

Illi fir-rigward tad-difiżi l-oħra mressqa mill-imħarrkin, mill-provi mressqa u mill-konsiderazzjonijiet fuq imsemmija, il-Qorti tasal għall-fehma li l-argumenti mressqa mill-imħarrkin ma jistgħux jintlaqgħu. Fir-rigward ta' SSL, kienet hi li assenjat lill-attriċi biex taħdem fl-Isptar, u għaldaqstant kellha l-obbligu li tagħmel is-sorveljanza meħtieġa biex tassigura li l-impjegati tagħha jkunu 'l bogħod u mħarsa minn kull periklu. Bl-istess mod, it-Tabib Ewlieni mħarrek huwa daqstant responsabbli jekk biss minħabba li taht ir-responsabbilta` tiegħu kien hemm l-*“unsafe practice”*⁶³ għaliex biss il-fatt li ppermetta li tagħmir bħalma huwa l-*boiler* li fih jinzamm ilma jagħli jitpoġġa fuq wiċċ tal-plastika minflok fuq wiċċ sod bħalma hu l-wiċċ ta' bank tal-kċina, jesponi lill-terzi għal periklu;

Illi f'dawn iċ-ċirkustanzi, il-Qorti tasal għall-fehma li dan l-inċident seta' faċilment gie evitat kemm-il darba kull waħda mill-imħarrkin għamlet dak li kien minnha mistennija li tagħmel. Il-Qorti għaldaqstant issib htija f'kull wieħed mill-imħarrkin b'mod indaq għaliex nuqqasijiet kien hemm minn kull wieħed jew waħda minnhom, u kull parti trid terfa' r-responsabbilita` tagħha. Bi thaddim tar-regola msemmija fl-artikolu 1050(2) tal-Kodiċi Ċivili, il-Qorti qiegħda ssib li l-imħarrkin jahtu solidalment lejn l-attriċi għall-inċident mertu tal-każ;

Illi jmiss li l-Qorti tqis **jekk il-htija li giet attribwita lil kull wieħed mill-imħarrkin ikkaġunatx id-dannu attwalment mgarrab mill-attriċi**, għaliex

⁶⁰ Ara x-xhieda ta' Charles Micallef f' pag. 306 tal-proċess

⁶¹ Xhieda ta' Vanessa Micallef f' pag. 345 tal-proċess

⁶² Ara Dokti "MF17" u "C", f' pagg. 75 u 324 tal-proċess

⁶³ Ara x-xhieda ta' Charles Micallef f' pag. 306 tal-proċess

minbarra s-sejbien tal-ħtija, jeħtieg li jkun stabilit ukoll li kienet dik il-ħtija li gabet id-dannu attwalment imgarrab⁶⁴. F'dan ir-rigward, il-Qorti għandha quddiemha opinjoni ta' espert mediku *ex parte* li jorbot il-ġrieħi f'diversi partijiet tal-ġisem tal-attriċi mal-incident tat-22 ta' Diċembru, 2012 li l-attriċi garrbet fuq il-post tax-xogħol⁶⁵. Bl-istess mod, wasal għall-istess fehma l-perit mediku maħtur mill-Qorti fir-relazzjoni tiegħu, u fil-konkluzjonijiet tiegħu, ifisser id-diffikultajiet illi l-attriċi hija mistennija li tħabbat wiċċha magħhom fil-gejjieni, u li gġustifikaw il-percentwali ta' diżabilita` ta' sitta fil-mija (6%) li l-espert, fil-fehma tiegħu, kienet soġġetta għalih l-attriċi⁶⁶;

Illi kemm mir-rapport imressaq mill-perit mediku u kemm minn dak tat-tabib *ex parte* mqabbd mill-attriċi, hareg` ċar li l-ġrieħi li garrbet l-attriċi kienu l-effett dirett u immedjat tal-mishun jagħli li xtered fuqha mill-*boiler* u li hekk kif sar l-incident iddewwiet mill-ewwel minn infirmiera li kien hemm fis-sala bil-għan li kemm jista' jkun ma ssirilhiex aktar ħsara⁶⁷;

Illi l-Qorti qieset bir-reqqa l-provi mressqin mill-attriċi dwar l-ilmenti tagħha, u jidhrilha li hemm nisga bejn l-incident u dak li garrbet b'riżultat ta' dak l-incident. Mill-*Current Incident Report*⁶⁸ meħud flimkien mal-fehmiet tal-konsulenti mediċi mqabbdin kemm *ex parte* kif ukoll dak maħtur mill-Qorti, il-Qorti tasal għall-fehma li d-debilita` fiżika seħhet fil-ħin tal-incident u kienet effett dirett tagħha;

Illi l-Qorti tqis ukoll illi filwaqt li l-attriċi jidher li laqgħet mill-ewwel il-fehmiet tal-perit mediku maħtur mill-Qorti, SSL jidher li wkoll aċċettat dan wara li, għall-ewwel, kienet talbet il-ħatra ta' periti mediċi addizzjonali, imma mbagħad, ma baqgħetx tishaq aktar dwar dan. Dan iwassal lill-Qorti għall-fehma illi mhux qed jikkontestaw is-sejbiet tal-espert mediku;

Illi għalkemm qorti mhix obligata li taċċetta r-rapport ta' espert maħtur minnha bħala prova determinanti u għandha dritt li tiskartah kif setgħet tiskarta kull prova oħra, mill-banda l-oħra, huwa ritenut minn dawn il-Qrati li għandu jingħata piż debitu lill-fehma teknika tal-espert nominat mill-Qorti billi l-Qorti m'għandhiex legġerment tinjora dik il-prova. Mill-atti joħroġ ċar illi l-mertu ta' din il-kawża huwa wieħed ta' natura medika li ma setax jiġi deċiż mill-Qorti mingħajr il-kostatazzjonijiet u l-fehmiet ta' espert in materja. B'danakollu, kif ġie ritenut minn dawn il-Qrati, "*dan ma jfissirx illi l-Qorti ma kellhiex tħares b'lenti kritika lejn l-opinjoni teknika lilha sottomessa u ma kellhiex teżita li tiskarta dik l-opinjoni jekk din ma tkunx waħda sodisfaċentement u*

⁶⁴ P.A. TM 30.5.2002 fil-kawża fl-ismijiet *David Gatt vs Peter Calleja* (mhux appellata)

⁶⁵ Dok. "MF1" f'paġġ. 6 – 10 tal-proċess

⁶⁶ Rapport tal-Perit Mediku Mr Joseph Briffa f'paġġ. 335-340 tal-proċess

⁶⁷ Xhieda ta' Vanessa Micallef f'paġġ. 342 tal-proċess

⁶⁸ Dok. "MF15" f'paġġ. 67 – 8 tal-proċess

*adegwament tinvesti l-mertu, jew jekk il-konklużjoni ma kenitx sewwa tirriżolvi l-kweżit ta' natura teknika*⁶⁹. B'mod partikolari, qorti ma tistax tinjora r-relazzjoni peritali sakemm ma tkunx konvinta li l-konklużjoni ta' tali relazzjoni ma kinetx ġusta u korretta. Din il-konvinzjoni pero` kellha tkun waħda motivata minn ġudizzju ben informat, anke fejn meħtieġ mil-lat tekniku⁷⁰. Fiċ-ċirkustanzi ta' dan il-każ, u wara li eżaminat b'reqqa l-provi fil-kumpless tagħhom, il-Qorti hija tal-fehma illi r-rapport tal-perit mediku mhux ta' min jiskartah u sejra toqgħod fuqu;

Illi fid-dawl ta' dawn il-kunsiderazzjonijiet, il-Qorti ssib li l-ġrieħi li ġarrbet l-attriċi huma effett dirett tan-nuqqasijiet li jridu jwieġbu għalihom l-imħarrkin, kif fuq ingħad, u għalhekk issib li l-ewwel talba attriċi hija tajba u sejra tilqagħha għaliex misthoqqa;

Illi dwar il-likwidazzjoni tad-danni, il-liġi trid li kull persuna twieġeb għall-ħsara li sseħħ bi htija tagħha⁷¹, u jitqies hekk kull min f'għemilu ma jużax il-prudenza, id-diligenza u l-ħsieb ta' missier tajjeb tal-familja⁷². Għalhekk kull persuna li għaliex trid, jew għaliex naqset mill-prudenza jew diligenza, tagħmel jew tonqos li tagħmel xi haġa li biha tikser dmir impost fuqha mil-liġi, hija obligata tħallas għall-ħsara li sseħħ minhabba f'hekk, ukoll jekk dan ikun sar mingħajr il-ħsieb li tagħmel ħsara lill-ħaddieħor⁷³;

Illi l-ħsara li persuna negligenti trid twieġeb għaliha tikkonsisti (a) fit-telf effettiv li l-persuna mgarrba tbatu direttament mill-għemil; (b) fl-ispejjeż minfuqin mill-persuna mgarrba biex tagħmel tajjeb għall-ħsara li saritilha; (ċ) fit-telf ta' paga, dħul jew qligħ ieħor attwali; u (d) fit-telf ta' qligħ li l-persuna mgarrba tbatu 'l quddiem minhabba debilita` dejjiema kawżata minn dak l-għemil⁷⁴;

Illi fil-każ li l-Qorti għandha quddiemha, l-attriċi qiegħda tippretendi kumpens kemm dwar l-ispejjeż minfuqa (*damnum emergens*), u kif ukoll dwar in-nuqqas jew telf li sejra gġarrab minhabba li baqgħet ma fiqitx għal kollox mill-ġrieħi li ġarrbet fl-inċident (*lucrum cessans*);

Illi biex il-Qorti tasal għal kumpens xieraq li l-attriċi għandha tingħata, trid tasal għall-fehma illi dak li qed titlob l-attriċi bħala *damnum emergens* tkun gābet prova xierqa tiegħu u li ntefaq b'riżultat tal-inċident mertu tal-każ, filwaqt illi biex tasal għall-kumpens ta' *lucrum cessans*, il-Qorti trid tqis it-telf ta' qligħ li

⁶⁹ App. Ċiv. 19.11.2001 fil-kawża fl-ismijiet *Joseph Calleja noe vs John Mifsud*

⁷⁰ App Ċiv. 12.02.2016 fil-kawża fl-ismijiet *Jean Carlo Fino et vs Joseph Vella et* u r-referenzi hemm imsemija

⁷¹ Art. 1031 tal-Kap. 16

⁷² Art. 1032(2) tal-Kap. 16

⁷³ Art. 1033 tal-Kap. 16

⁷⁴ Art. 1045(1) tal-Kap. 16

l-attriċi setgħet batiet minn dakinhar tal-incident sal-lum⁷⁵, u dak li se' jkollha tbatu 'l quddiem minhabba l-inkapaċita` għal dejjem li hija garrbet fl-incident mertu tal-każ;

Illi għal dak li jirrigwarda **id-damnum emergens**, il-Qorti tilqa' l-prova mressqa mill-attriċi dwar infieq li dahlet għalih b'effett tal-incident u li, fil-biċċa l-kbira minnhom, ħalfithom mal-affidavit tagħha. Ressqet pretensjonijiet oħrajn dwar nefqiet li kellha u li se jibqa' jkollha fil-gejjieni, imma dawn, fil-fehma tal-Qorti, ma jistgħux ikunu kwantifikati jew aċċettati għaliex jew ma tressqux provi dokumentali dwarhom, jew għaliex id-dokumenti ma nħalfux jew tressqu wara li kien ingħalaq l-istadju tal-ġbir tal-provi, jew għaliex, saħansitra, nefqiet għall-gejjieni jaqgħu taħt il-likwidazzjoni li trid issir taħt ir-ras ta' "*lucrum cessans*". Għalhekk, mill-provi aċċettabbli li ressqet l-attriċi, il-Qorti qiegħda tillikwida d-"*damnum emergens*" fis-somma ta' disa' mija u wieħed u ħamsin euro u sitta u għoxrin ċenteżmi (€951.26) bħala nefqiet għax-xiri ta' mediċinali, konsulti mediċi u trattamenti għall-ġilda tagħha fuq medda ta' żmien;

Illi għal dak li **jirrigwarda l-lucrum cessans**, l-attriċi tidher li torbot din il-pretensjoni mal-fatt li batiet u għadha qed tbatu l-konsegwenzi tal-incident u sejra tibqa' tbatihom tul għomorha;

Illi l-kriterju tal-kumpens għal telf ta' qligħ fil-gejjieni jintrabat sfiq mal-fatt li kull korriment iġib miegħu żvantagġ li jissarraf f'telf ta' opportunita` għall-vittma li, kieku ma kienx għall-incident, kienet tkun eligibbli għaliha, imqar jekk wara l-incident baqgħet tingħata paga sħiħa jew saħansitra tjiebu l-kundizzjonijiet tax-xogħol tagħha⁷⁶;

Illi kif ingħad mill-Qrati Maltin⁷⁷, "*mhux neċessarju li debilita` permanenti tkun waħda fiżika li timmenoma l-persuna fil-possibilitajiet tiegħu ta' xogħol minhabba limitazzjoni fil-funzjoni ta' xi organu. Setgħet ukoll tkun debilita` psikika li timmanifesta ruħha f'kondizzjoni li negattivament tinfluwenza l-kapaċita' għax-xogħol ta' l-individwu. Li kien meħtieġ pero' hu li jiġi stabbilit lil hinn minn kull dubbju raġjonevoli li tali debilita` kawżata minn debilita` psikika tkun direttament kawżata mill-incident li għalih kien responsabbli l-konvenut, u inoltre, li d-dizabilita' tkun waħda permanenti. Filwaqt li hemm diffikulta' tal-prova f'dan il-kamp, ċertament ma jistax jiġi eskluż li jeżistu sitwazzjonijiet fejn il-ħsara provokata minn incident, anke stradali, ma tkunx daqstant fiżika daqs kemm psikika. Filwaqt li jista' jkun li jkun hemm ħsara fiżika li ma tkunx ta' natura permanenti, mhux eskluż li tali ħsara setgħet*

⁷⁵ PA JSP 31.1.1995 fil-kawża fl-ismijiet *Vincent Cutajar vs Alfred Scicluna* (mhux appellata)

⁷⁶ App. Ċiv. 7.7.1998 fil-kawża fl-ismijiet *Gatt vs Carbone noe* (Kollez. Vol: LXXXII.ii.242)

⁷⁷ App. Ċiv. 15.1.2002 fil-kawża fl-ismijiet *Peter Sultana vs Anthony Abela Caruana*

tipprovoka debilita` psikologika permanenti li tista' wkoll tkun kwantifikata f'telf ta' qliegh futur";

Illi fil-każ li l-Qorti għandha quddiemha, it-telf ta' qliegh imġarrab u dak tal-gejjieni jrid jiġi mistharreġ fil-kuntest li meta seħħ l-inċident, l-attriċi kien għad għandha għoxrin (20) sena;

Illi tidhol hawnhekk konsiderazzjoni tal-kejl tal-*multiplier* li għandu jintuża biex jitqies l-ammont tal-kumpens misthoqq. Huwa aċċettat li l-kriterju ta' kif wieħed iqis il-kejl tal-*multiplier* huwa wieħed li jagħti diskrezzjoni lill-ġudikant, li huwa mistenni li jqis u jżen iċ-ċirkostanzi kollha tal-każ fid-dawl ta' twettiq ta' eżerċizzju li jagħti kumpens b'haqq u mhux b'xi mantra matematika⁷⁸. Minbarra dan, illum il-ġurnata l-kejl ta' dan il-fattur ma għadux jintrabat tabilfors mat-tul tal-ħajja tax-xogħol tal-parti mġarrba, imma ma' l-istennija ta' kemm bniedem, minkejja li jkun waqaf mix-xogħol, jaf jagħmel attivita' li tirrendilu ekonomikament. Minħabba f'hekk li, f'każijiet ta' korriment ta' persuni li jkunu qabżu l-eta` tal-irtirar, jingħata wkoll kumpens għat-telf ta' qliegh għall-gejjieni. Fid-dawl ta' dawn iċ-ċirkustanzi, u wara li l-Qorti qabblet il-qagħda tal-attriċi ma' oħrajn b'halha f'kawzi ta' din ix-xorta, il-Qorti sejra tadotta *multiplier* ta' sebgħa u tletin (37) sena;

Illi għal dak li jirrigwarda t-tnaqqis li s-soltu jsir mis-somma likwidata għaliex ikun se' jsir f'daqqa (dak li jissejjaħ '*lump sum payment*'), iż-żmien jibda jitqies minn meta tinfetaħ il-kawża u mhux minn dak inhar tal-inċident⁷⁹. F'dan il-każ, l-attriċi fethet il-kawża sentejn (2) wara l-inċident, u għalhekk il-Qorti jidhrilha li għandu jsir tnaqqis proporzjonat skond ir-regoli mħaddna li mis-somma titnaqqas perċentwali ta' tnejn fil-mija (2%) għal kull sena li tgħaddi minn dakinhar li nfethet il-kawża sa dakinhar li tingħata s-sentenza⁸⁰. Għalhekk, sejjer isir tnaqqis ta' sitta fil-mija (6%) mis-somma ta' danni likwidati;

Illi għal dak li jirrigwarda l-kwestjoni tal-grad ta' debilita` mġarrba mill-attriċi, ma jidhri li hemm kontestazzjoni. Il-perit mediku wasal għall-fehma li l-attriċi għandha grad ta' debilita` ta' sitta fil-mija (6%). Din il-qagħda hija waħda li ma tgħaddix u se tibqa' ġgorrha għal ħajjitha kollha. Il-Qorti hija tal-fehma sħiħa li m'għandhiex raġuni tajba għalfejn m'għandhiex toqgħod fuq dik il-kostatazzjoni tal-perit mediku mahtur minnha u li saħansitra l-kontenut tiegħu ġie aċċettat mill-partijiet kollha, inkluż l-attriċi li kellha rapport *ex parte* li jindikalha perċentwali oghla ta' debilita`;

⁷⁸ P.A. JZM 13.7.2010 fil-kawża fl-ismijiet *Jeffrey Caruana vs Carmel Montesin* (riformata mill-Qorti tal-Appell fit-30.5.2014)

⁷⁹ App. Ċiv. 27.2.2004 fil-kawża fl-ismijiet *Annunziata Caruana vs Odette Camilleri*

⁸⁰ Ara, fost oħrajn, P.A. JSP 30.3.1993 fil-kawża fl-ismijiet *Joseph Abela vs Martin Spagnol* u App. Ċiv. 3.2.2009 fil-kawża fl-ismijiet *Luana Deguara vs Judas (Guido) Taddeo sive Edwin Scicluna pro et noe*

Illi sena wara l-incident l-attriċi kellha salarju gross bi dħul ta' mija tnejn u sittin ewro u erbghin ċenteżmu (€162.40) fil-gimgha⁸¹ jew tmint elef, erba' mija u erbghin ewro, u tmenin ċenteżmu (€8,444.80) fis-sena, liema somma taqbeż bi ftit il-Paga Minima preskritta mil-liġi għal dik is-sena⁸². L-attriċi illum għandha impieg ieħor għal żmien indefinit u mal-Gvern, għalkemm ma ssemmiex kemm huwa d-dħul tagħha minn tali impieg. Fin-nuqqas ta' xi tagħrif ieħor u minħabba l-medda ta' żmien li l-likwidazzjoni taħt dan il-kap ta' danni trid tqis, il-Qorti sejra taggħusta l-molteplikand għal tmint elef u seba' mitt euro (€ 8,700) netti fis-sena biex tagħmel tajjeb għaż-żidiet li jistgħu jingħataw minn żmien għal żmien u wkoll għall-inflazzjoni;

Illi għalhekk il-Qorti qiegħda tillikwida lill-attriċi s-somma ta' tmintax-il elf mija u ħamsa u ħamsin euro u sittax-il ċenteżmu (€18,155.16)⁸³ bħala danni *lucrum cessans* mgarrba fl-imsemmi incident;

Illi għalhekk id-danni kollha (“*damnum emergens*” u “*lucrum cessans*”) imgarrba mill-attriċi u hekk likwidati jtitilgħu għal dsatax-il elf mija u sitt euro u tnejn u erbghin ċenteżmi (€19,106.42)⁸⁴;

Illi li l-attriċi qiegħda titlob ukoll il-ħlas tal-imghaxijiet fuq is-somma likwidata. L-attriċi tidher li interpellat lill-imgharrkin permezz ta' ittra ufficjali tal-24 ta' Marzu, 2014⁸⁵, għaldaqstant it-talba għal imghax sejra tintlaqa, imma minħabba li l-likwidazzjoni qiegħda ssir bis-saħħa tas-sentenza, l-imghax jibda għaddej millum;

Għal dawn ir-raġunijiet, il-Qorti qiegħda taqta' u tiddeciedi l-kawża billi:

Tilqa' l-ewwel talba attriċi u ssib lill-imgharrkin solidalment responsabbli għad-danni mgarrba mill-attriċi bħala riżultat tal-incident li seħħ fl-Isptar *Mater Dei* nhar it-22 ta' Diċembru, 2012;

Tilqa' t-tieni talba attriċi u tillikwida d-danni mgarrba mill-attriċi fl-ammont ta' dsatax-il elf mija u sitt euro u tnejn u erbghin ċenteżmi (€19,106.42);

Tilqa' t-tielet talba attriċi billi tikkundanna lill-imgharrkin, flimkien u solidalment bejniethom, biex iħallsu lill-attriċi s-somma ta' dsatax-il elf mija u sitt euro u tnejn u erbghin ċenteżmi (€19,106.42), flimkien mal-imghax legali millum sal-jum tal-ħlas effettiv;

⁸¹ Ara Dok. “PB3” f'paġ. 330 tal-proċess

⁸² A.L. 126/1992 (L.S. 452.71)

⁸³ €8,700 x 37 x 0.06 x 0.94 = € 18,155.16

⁸⁴ €951.26 + €18,155.16

⁸⁵ Dok. “MF11” f'paġ. 19 ta-proċess

Tiċhad l-eċċezzjonijiet tal-imħarrkin għaliex mhumiex misthoqqa fil-fatt u fid-dritt; u

Tordna lill-imħarrkin iħallsu **l-ispejjeż tal-kawża** flimkien u solidalment bejniethom.

Moqrija

Onor. Joseph R. Micallef LL.D.
Imħallef

8 ta' Mejju, 2018

Marisa Bugeja
Deputat Reġistratur

8 ta' Mejju, 2018